

Fødevareplan

– en plan for fødevareforskning, -udvikling og -demonstration

August 2011

Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Indhold

1	Indledning	2
2	Globale udviklingstendenser (megatrends).....	4
2.1	Stigende efterspørgsel efter fødevarer	4
2.2	Sunde og velsmagende kvalitetsfødevarer	5
2.3	Ny teknologi til bæredygtig produktion af fødevarer, foder og andre biobaserede produkter	5
3	Vision.....	7
3.1	Forudsætninger for realisering af visionen	8
3.2	Anvendelse af teknologier	9
3.3	Øget kritisk masse	9
3.4	Styrket offentligt/privat samarbejde	9
3.5	Nyttiggørelse af viden til erhverv og samfund	10
3.6	Uddannelse af kandidater	10
3.7	Samarbejde i EU om forskning, udvikling og demonstration.....	11
3.8	Øget internationalt forskningssamarbejde ud over EU.....	11
3.9	Forskningsbaseret myndighedsbetjening	12
4	Plan for fødevareforskning, -udviklingen og -demonstration: Handlingsplan for bedre koordination i det fødevareorienterede bevillingssystem.....	13
4.1	Koordinering mellem offentlige råd og fonde.....	14
4.2	Koordinering mellem universiteter og offentlige råd og fonde	16
4.3	Innovation og netværk mellem offentlige og private parter	17
4.4	Koordinering af internationalt samarbejde.....	17
4.5	Dialog mellem universiteter, myndigheder, erhverv og forbrugere via aftaler om forskningsbaseret myndighedsbetjening	20
4.6	Samarbejde om uddannelser og forskning	21

1 Indledning

Produktion, forarbejdning, distribution og forbrug af fødevarer, foder og nonfood har meget stor betydning for det danske samfund, herunder for dansk eksport og beskæftigelse. Samtidig er den globale konkurrence på dette område meget hård. Men investeringer i forskning, udvikling og demonstration kan bidrage til, at Danmark fastholder og udbygger sin fremtrædende internationale position på området og bidrager til erhvervets fortsatte økonomiske udvikling under hensyntagen til bæredygtighed, miljø, dyrevelfærd og befolkningens sundhed.

En af forudsætningerne for en effektiv udnyttelse af de midler, der afsættes til fødevarerforskning, er, at der er en tæt og levende dialog samt koordination mellem de forskellige aktører, der medvirker til at finansiere forskningen. På den måde kan en sammenhæng i indsatsen sikres, og de udviklingskæder, der er på feltet, kan videreføres. Derfor har fødevarerministeren og videnskabsministeren besluttet, at der – efter nedlæggelsen af Det Nationale Fødevarerforum – udarbejdes en plan for fødevarerforskning.

Baggrunden er, at det er af central betydning, at finansieringsorganerne – forskningsinstitutioner, erhvervsorganisationer, myndigheder og repræsentanter for forbrugerne – deler opfattelse af de væsentligste udfordringer og perspektiver på fødevarerområdet og på den måde skaber en fælles erkendelse og kvalitativ referenceramme. En sådan fælles forståelse vil alt andet lige gøre koordination og samarbejde nemmere.

Fødevarerministeriet og Videnskabsministeriet har i fællesskab udarbejdet en plan for videreudvikling af det allerede veletablerede samarbejde mellem de instanser i ministerierne, der har ansvaret for fordeling af midler til forskning, udvikling og demonstration.¹ De konkrete tiltag præsenteres i kapitel 4.

Arbejdet med planen er sket i tæt dialog med en faglig følgegruppe, og i den sammenhæng er der udarbejdet en såkaldt SWOT-analyse af dansk fødevarerforskning, bilag 1. Der er ligeledes tegnet konturerne af en vision for dansk fødevarerforskning, hvor et af kardinalpunkterne er, at der sker en videreudvikling af samspillet mellem forskningen og erhvervet.

Vision for dansk fødevarerforskning:

På globalt plan vil den stærkt stigende efterspørgsel efter fødevarer medføre krav om øget effektivitet og produktivitet i fødevarersektoren. Samtidig er der internationalt stigende opmærksomhed på potentialet i udviklingen af den biobaserede økonomi, og i den sammenhæng indgår fødevarerforskning som en væsentlig del.

Fødevarerforskningen udgør dermed et solidt fundament for, at en vækstorienteret, konkurrence- og bæredygtig produktion og forarbejdning af fødevarer, foder, nonfood og bioenergi kan foregå mere bæredygtigt, samtidig med at forbrugerne kan få sunde, sikre og velsmagende kvalitetsfødevarer, og danske virksomheder i sektoren kan opretholde en stærk international konkurrenceevne og bidrage væsentligt til vækst og velfærd.

Fødevarerforskningen bidrager i samspil med innovation og uddannelse væsentligt til løsning af de samfunds- og erhvervsmæssige behov og krav om viden, teknologi og løsninger på fødevarerområdet.

¹ I denne plan dækker termen fødevarerforskning både forskning, udvikling og demonstration.

I 2025 er dansk fødevarerforskning et internationalt anerkendt, dynamisk og interdisciplinært forskningsområde, som er i stand til at skabe synergi med andre forskningsområder, samtidig med at forskningen på de centrale fødevarerområder selvstændigt har meget højt internationalt niveau.

Det er ambitionen, at visionsafsnittet (kapitel 3) generelt kan inspirere den forskningsfaglige dialog i Danmark, herunder ikke mindst den dialog, der fremover føres mellem Det Strategiske Forskningsråd (DSF) og bestyrelsen for Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP). Og forhåbentlig kan visionen også inspirere det politiske system i de kommende års fordeling af midler til forskning, udvikling og demonstration.

Drøftelserne har taget udgangspunkt i en bred opfattelse af termen ”fødevarerområdet”, både hvad angår den erhvervsmæssige beskrivelse og beskrivelsen af fødevarerforskningen. Baggrunden er en strategisk ambition om at kunne dække så store dele af værdikæden i forløbet mellem ”jord/hav til bord” og fra ”bord til jord/hav” som overhovedet muligt. Der abonneres således på en bred clustertænkning (eller ressourceområdetænkning) i det arbejde, der er gennemført i arbejds- og følgegruppen. Der er redegjort for definitioner mv. i bilag 2.

Arbejdsgruppen har bestået af embedsmænd fra Videnskabsministeriet og Fødevarerministeriet, som har gennemført arbejdet i meget tæt samarbejde med en faglig følgegruppe med følgende medlemmer:

Prodekan for Forskning Erik Bisgaard Madsen, Københavns Universitet, udpeget af Rektorkollegiet.

Vicedirektør Ole Olsen, Aarhus Universitet, udpeget af Rektorkollegiet.

Koncerndirektør Niels Axel Nielsen, DTU, udpeget af Rektorkollegiet.

Direktør Svend Erik Sørensen, Danish Crown, udpeget af Det Strategiske Forskningsråd.

Direktør Annette Toft, Landbrug & Fødevarer, udpeget af Rådet for Teknologi og Innovation.

Bent Claudi Lassen, udpeget af Grøn Udviklings- og Demonstrationsprogram.

Administrerende direktør Asbjørn Børsting, DLG, udpeget af Landbrug & Fødevarer.

Administrerende direktør Jan Mousing, Videntcenter for Landbrug, udpeget af Landbrug & Fødevarer.

Forskningspolitisk chef Charlotte Rønhof, DI, udpeget af DI.

Branchedirektør Ole Linnet Juul, DI Fødevarer, udpeget af DI.

Direktør Rasmus Kjeldahl, Forbrugerrådet, udpeget af Forbrugerrådet².

Arbejdsgruppens kommissorium fremgår af bilag 3.

Følgegruppen har afholdt tre møder i perioden 1. marts 2011 til 17. juni 2011.

² Rasmus Kjeldahl har kun haft mulighed for at deltage i følgegruppens første møde og har derfor ikke haft indflydelse på planens endelige udformning. Rasmus Kjeldahl ønsker på den baggrund ikke at tilslutte sig den samlede plan.

2 Globale udviklingstendenser (megatrends)

Det danske fødevarerhverv er i høj grad til stede både på det danske og det europæiske marked. Erhvervet er også en vigtig spiller på det globale marked og markedsledende inden for flere produktgrupper. Igennem en lang årrække har fødevarerhvervet haft en vigtig betydning for dansk økonomi og beskæftigelse.

Mulighederne for dansk fødevarerforskning og fødevarerhvervet påvirkes i høj grad af rammebetingelser i Danmark, men i høj grad også af globale udviklingstendenser, hvor der i de kommende år især forventes vækst på eksportmarkederne for fødevarer og ny teknologi til bæredygtig produktion af fødevarer, foder og industrielle biobaserede produkter.

De nationale og globale udviklingstendenser giver en række muligheder for, at styrkerne i dansk fødevarerforskning kan udvikles yderligere, og denne viden kan omsættes til vækst og velfærd.

2.1 Stigende efterspørgsel efter fødevarer

Verdens befolkning forventes at stige med op til tre milliarder i de kommende år. Det betyder, at fødevarerproduktionen i 2050 skal øges med 70-100 % for at dække det globale behov.³ Det er især i Latinamerika og Afrika, at behovet for fødevarer forventes at vokse, men behovet er ligeledes fortsat stort i Asien⁴. I disse verdensdele ses også en voksende købedygtig middelklasse.

OECD forventer, at der i 2019 vil være en stigende ”syd-syd” handel, men hovedparten af eksporten forventes dog fortsat at komme fra OECD-landene, fx ca. 50 % af korneksporten og ca. 80 % af svinekødseksporten.⁵

Det giver muligheder for, at dansk fødevarerhverv kan afsætte varer med højt værdiindhold.

Samtidig bliver det også på globalt plan en stadig større udfordring at skaffe fødevarer, vand og energi til Jordens voksende befolkning og foder til husdyrene under samtidig hensyntagen til miljø og natur. Fødevarerforskningen og fødevarerhvervet kan få en meget central rolle i omstillingen og udviklingen af det biobaserede samfund.

OECD vurderer, at der især i udviklingslandene er stort potentiale for at øge produktiviteten, men det kræver fortsatte investeringer i forskning og udbygning af infrastruktur.⁶

Det giver danske virksomheder muligheder for dels at eksportere teknologi og serviceydelser til omstillingsprocesserne i disse lande, dels at etablere egentlig produktion i landene. En af konkurrenceparametrene kan være den forskningsbaserede viden.

Ændringerne i efterspørgselsmønstrene på internationale fødevarer og fødevarerrelaterede markeder vil med stor sandsynlighed også slå igennem på fødevarerpriserne. OECD forventer, at fødevarerpriserne i

³ OECD-FAO Agricultural Outlook 2010-2019, OECD agriculture Ministerial Meeting 25-26 February 2010 og “Sustainable food consumption and production in a resource-constrained world”, European Commission – Standing Committee on Agricultural Research (SCAR), The 3rd SCAR Foresight Exercise, February 2011.

⁴ OECD-FAO Agricultural Outlook 2010-2019, OECD agriculture Ministerial Meeting 25-26 February 2010 og “Sustainable food consumption and production in a resource-constrained world”, European Commission – Standing Committee on Agricultural Research (SCAR), The 3rd SCAR Foresight Exercise, February 2011.

⁵ OECD-FAO Agricultural Outlook 2010-2019.

⁶ OECD: Agricultural Ministerial Meeting 25-26 February 2010.

2010-2019 i gennemsnit vil være 16-45 % højere end i 1997-2006. Ikke mindst en voksende middelklasse i flere af de nye vækstlande forventes at føre til en væsentlig stigning i efterspørgslen efter fødevarer og dermed potentielt stigende priser.⁷

I den seneste tid har de stigende fødevarerpriser især berørt lande med lavt BNP og et stort forbrug af uforarbejdede fødevarer, hvor prisstigninger især er slået igennem. OECD-FAO (Organisation for Economic Co-Operation and Development – Food and Agriculture Organisation of the United Nation) forventer, at fødevarerpriserne vil ligge over niveauet for 2007/08, hvor priserne nåede et højdepunkt. Dog forventes priserne for svinekød ikke at stige i samme omfang, fordi produktionen i Brasilien og Kina forventes øget betydeligt.⁸

De stigende priser kan øge det politiske pres for at skabe mere forskningsbaseret viden, fordi denne viden kan bidrage til at øge produktiviteten og produktionen af nye fødevarer og dermed afbøde nogle af de sociale og geopolitiske konsekvenser af stigende priser. Især i lande med lavt BNP kan det være en stor udfordring at producere tilstrækkeligt med fødevarer og foder til priser, som befolkningen i disse lande kan betale. Her er der muligheder for, at danske virksomheder kan omsætte den forskningsbaserede viden til nye produktionsmetoder og teknologier til anvendelse i disse lande eller til nye produkter, der fx produceres i Danmark og eksporteres.

2.2 Sunde og velmagende kvalitetsfødevarer

Der vil opstå et globalt øget fokus på sunde og velmagende kvalitetsfødevarer herunder fx sundhedsfremmende fødevarer.

Efterspørgslen efter sådanne varer er voksende i Danmark og i de nye vækstmarkeder med en voksende købedygtig middelklasse. Dansk fødevarerhverv er i forvejen til stede på disse markeder og har dermed gode muligheder for at anvende den forskningsbaserede viden til udvikling af nye produkter og serviceydelser til den ændrede efterspørgsel.

Et særlig aspekt af denne udvikling vedrører de livsstilsrelaterede sygdomme, man ofte kan konstatere udvikle sig samtidig med øget købekraft. Livsstilssygdomme udgør et stigende problem i store dele af verden, herunder lande i Asien. Sygdomme udgør en stor belastning for det enkelte menneske, men beslaglægger også en meget stor del af de offentlige sundhedsudgifter. Mange sygdomme kan forebygges ved sund og ernæringsrigtig kost, ligesom generne hos de personer, der har fået livsstilssygdomme. Fx reduceres diabetes ved sund og ernæringsrigtig kost.

Forbrugerne efterspørger kvalitetsfødevarer, som opfylder den enkelte brugers specifikke ønsker og behov, fx fødevarer til børn, ældre mv. Tendensen ventes at sprede sig i takt med den voksende middelklasse og øget global bevidsthed om sundhed.

2.3 Ny teknologi til bæredygtig produktion af fødevarer, foder og andre biobaserede produkter

Politikudviklingen nationalt, i EU og globalt giver grundlag for en stadig stigende global efterspørgsel efter bæredygtige teknologier, som optimerer forbruget af ressourcer, understøtter omstillingen til uafhængighed af fossile materialer og producerer nonfood-produkter baseret på biomasse samt sidestrømme og affaldsstrømme, der ikke anvendes til fødevarer eller foder. Megatrenden rummer muligheder for jordbruget såvel som for det marine område.

⁷ OECD-FAO: Agricultural Outlook 2010-2019.

⁸ OECD-FAO: Agricultural Outlook 2010-2019.

Øgede miljø- og naturhensyn betyder, at udledningen af kvælstof, fosfor, pesticider og klimagasser pr. enhed skal reduceres, og systemer til fødevarerektoren som energileverandør skal udvikles. Desuden er der i kraft af efterspørgslen grundlag for udvikling af industrielle råvarer baseret på biomasse frem for fossile ressourcer.

Medicinforbrug og dyrevelfærd er andre hensyn, som har stort politisk fokus.

Politiske målsætninger medvirker således til en efterspørgsel efter smarte teknologiske løsninger på en række områder. Den danske fødevarerektor har i samarbejde med fødevarerforskere et godt udgangspunkt og et klart incitament for et samarbejde med andre sektorer om udvikling af nye teknologier.

Der er således stigende behov for at kombinere effektiv og konkurrencedygtig biologisk produktion med skånsom og bæredygtig landskabs- og havudnyttelse.

3 Vision

På globalt plan vil den stærkt stigende efterspørgsel efter fødevarer medføre krav om øget effektivitet og produktivitet i fødevarerektoren. Samtidig er der internationalt stigende opmærksomhed på potentialet i udviklingen af den biobaserede økonomi, og i den sammenhæng indgår fødevarerforskning som en væsentlig del.

Fødevarerforskningen udgør dermed et solidt fundament for, at en vækstorienteret, konkurrence- og bæredygtig produktion og forarbejdning af fødevarer, foder, nonfood og bioenergi kan foregå mere bæredygtigt samtidig med, at forbrugerne kan få sunde, sikre og velsmagende kvalitetsfødevarer, og danske virksomheder i sektoren kan opretholde en stærk international konkurrenceevne og bidrage væsentligt til vækst og velfærd.

Fødevarerforskningen bidrager i samspil med innovation og uddannelse væsentligt til løsning af de samfunds- og erhvervsmæssige behov og krav om viden, teknologi og løsninger på fødevarerområdet.

I 2025 er dansk fødevarerforskning et internationalt anerkendt, dynamisk og interdisciplinært forskningsområde, som er i stand til at skabe synergi med andre forskningsområder, samtidig med at forskningen på de centrale fødevarerområder selvstændigt har meget højt internationalt niveau.

Visionen bygger på de globale muligheder og udfordringer for fødevarerområdet.

Der er udsigt til stigende efterspørgsel efter sunde velsmagende kvalitetsfødevarer fra en voksende global middelklasse. Den øgede efterspørgsel efter fødevarer vil samtidig øge markedet for bl.a. foder, effektive produktionssystemer, -processer og -teknologi. Endvidere vil en demografisk ændring, herunder ændring i befolkningens alderssammensætning, spille en meget stor rolle for fremtidens fødevarermarked.

En global knaphed på helt nødvendige ressourcer som vand, biomasse, næringsstoffer og energi øger behovet for nye måder at producere, forarbejde og distribuere fødevarer og energi på. Fødevarerproduktion er på en gang afhængig af energi og kan samtidig bidrage med råstoffer til energiproduktion.

Klimaforandringer kan medføre, at Danmarks komparative fordele for landbrugsproduktion styrkes yderligere.

Den globale udvikling stiller således også dansk fødevarerforskning og danske virksomheder over for en række spændende muligheder, men også en række udfordringer. Ikke mindst fordi de globale markeder også fremover vil blive præget af meget hård international konkurrence.

Danske fødevareraktiviteter har traditionelt en meget stærk position i den internationale konkurrence. Men efter krisen er situationen nu den, at hele fødevarerektoren udfordres endnu mere markant af nye globale spillere med stor økonomisk kapacitet, konkurrenceevne og med en stadig mere avanceret teknologibase og teknologisk kapacitet.

Derfor skal det danske fødevarerhvervs eksisterende styrkeposition i dette teknologisk og markedsorienteret komplekse scenarie videreudvikles, og det skal ske på en meget solid forskningsbaseret videnplatform. Hermed stilles høje krav til en konstant videreudvikling og styrkelse af dansk fødevarerforskning i bred forstand i synergi med andre forskningsområder og langt mere holistisk og tværgående, end tilfældet er i dag. Det er ikke mindst vigtigt, at der etableres et intensivt

samspil på områder, hvor danske fødevarer virksomheder har mulighed for at opbygge nye og udbygge eksisterende markedspositioner.

Dansk forskning har både styrker inden for fødevarerforskning generelt og inden for nye teknologier og vidensfelter, som forventes at blive afgørende for udviklingen af det bæredygtige og biobaserede samfund. Det drejer sig fx om sensorteknologi, bioteknologi, pharma, nano, IKT, forbrugeradfærd og andre discipliner inden for samfundsvidenskab og humaniora. Disse styrker kan også være grundlag for, at dansk forskning kan komme i front inden for nye tværgående forskningsområder.

Det betyder, at visionen vedrører fødevarerforskning inden for bl.a. ressourceeffektivitet og produktivitetsudvikling i hele kæden og minimering af spild, systemudvikling, beslutningsstøtte, teknologiudvikling, forbrugersikkerhed, arbejdsmiljø, forbrugeradfærd nationalt og globalt, gastronomi, oplevelser, sundhed, produktion af nonfood, bioenergi, nye biobaserede materialer, tekstiler, medicin, landskabsudvikling, vandmangel, vandmiljø og klimapåvirkning mv.

3.1 Forudsætninger for realisering af visionen

I det følgende opstilles de væsentlige forudsætninger for realisering af visionen for den danske fødevarerforskning. Det anbefales, at visionen inddrages i det samarbejde, der skal etableres mellem de forskningsfinansierende organer, som opererer på fødevarerområdet. Tilsvarende anbefales det, at universitetsbestyrelserne inddrager visionen i deres strategiske overvejelser.

Overordnet forudsættes det, at forskningen skal være på højt internationalt niveau og være på forkant med den ændrede efterspørgsel efter ny viden. Der er således gode argumenter for fremadrettet at fastholde det nuværende bevillingsniveau på fødevarerområdet. I 2008, som er den nyeste tilgængelige detaljerede kortlægning af fødevarerforskningen, anvendtes ca. 7 % af de offentlige forskningsudgifter til fødevarerforskning.

Væsentlige faktorer for realisering af vision for fødevarerforskning

3.2 Anvendelse af teknologier

Historisk set har der aldrig før været større behov for forskning til understøttelse af det biobaserede samfund. Det er følgegruppens opfattelse, at der er behov for en udbygning af og samspil mellem teknologier og videnfelter for at kunne realisere visionen om det bæredygtige og biobaserede samfund. Heri indgår bioteknologi, fødevareteknologi, procesteknologi, nanoteknologi, sensorteknologi, syntesebiologi, produktivitetsfremmende teknologi, logistik, bioinformatik, akvakultur og marin bioteknologi. Anvendelsen af genomisk selektion i husdyr og planteavl viser allerede nu meget store potentialer for den danske fødevareresektor. Desuden er der behov for yderligere udbygning af den medicinske ekspertise inden for ernæring og sundhed med henblik på udvikling af sundere fødevarer til bekæmpelse af livsstilssygdomme. OECD har vurderet, at industriel bioteknologi og plantebioteknologi vil tegne sig for $\frac{3}{4}$ af værditilvæksten fra den bioteknologiske sektor.

Enzymer og ingredienser udgør en meget stor del af den industrielle bioteknologi, hvor Europa og specielt Danmark tegner sig for en meget stor del af verdensproduktionen, mens Europa ikke længere har førerposition inden for en række af de øvrige fødevarer- og bioteknologiske områder.

Det er endvidere følgegruppens opfattelse, at der er behov for at styrke produktionsforskningen, da produktionsforskningen spiller en væsentlig rolle i forhold til procesoptimering, innovation og implementering af nye teknologier, som er væsentlige i forhold til at adressere produktivitetsudfordringen.

3.3 Øget kritisk masse

For at realisere visionen er der behov for prioritering af forskningsindsatsen, fordi hverken dansk forskning eller det enkelte universitet kan og skal være gode til det hele. Overlappende kompetencer mellem universiteterne bør begrænses, samtidig med at der i tilstrækkelig grad er specialisering på områder, hvor erhvervet efterspørger forskning. Det gælder både enkeltområder inden for primærproduktion, forarbejdning, fremstilling og produktionssystemer og brugeradfærd.

For at realisere visionen er det følgegruppens opfattelse, at de danske universiteter fremadrettet i øget grad bør sigte mod en specialisering inden for forskellige områder af fødevareresforskningen. Universiteterne bør i deres strategiovervejelser tage stilling til, hvor de ønsker at specialisere sig og arbejdsdele med de andre universiteter, og hvor de finder, at det er hensigtsmæssigt at gå ind i direkte konkurrence med andre universiteter. Den sidstnævnte strategi kan i visse tilfælde være fremmede for forskning og innovation, men kan i andre tilfælde have negative effekter i form af en manglende kritisk masse på områder, som er af væsentlig betydning for erhverv og samfund.

3.4 Styrket offentligt/privat samarbejde

I international sammenligning har Danmark en god tradition for offentligt/privat samarbejde, og det skal der bygges videre på. Et tæt og velfungerende offentligt/privat samarbejde er afgørende for, at forskningsresultaterne hurtigere kan omsættes til innovation i danske virksomheder og i det offentlige, og for at ny viden og problemstillinger fra virksomhederne og det offentlige samtidig kan inddrages i forskningen.

Der foregår i dag forskellige former for offentlig/privat samarbejde bl.a. i regi af Det Strategiske Forskningsråd (DSF), Rådet for Teknologi og Innovation (RTI), Højteknologifonden (HTF) og Grønt Udviklings- og Demonstrations Program (GUDP). Senest har DSF og RTI i 2010 som et pilotforsøg og med en relativt begrænset finansiering igangsat et SPIR (Strategic Platform for Innovation and Research) inden for fødevarer. Initiativet er startet som et bottom up-initiativ, og både erhverv, de godkendte teknologiske serviceinstitutter (GTS) og universiteter har store forventninger til, at SPIR-

konstruktionen eller lignende konstruktioner kan få læringshjulet/innovationshjulet til at køre hurtigere.

Der er desuden udvikling i universiteternes direkte samarbejde med erhvervet, således at der i højere grad end tidligere drøftes større strategiske satsninger, som kan understøtte erhvervsudviklingen frem for enkeltprojekter. Disse tiltag indgår i Fødevarerministeriets og universiteternes dialog om den strategiske udvikling af den forskningsbaserede myndighedsbetjening.

Det er vurderingen, at en betydelig udbygning af disse former for offentlig/privat samarbejde vil kunne styrke dansk fødevarerforskning, herunder bidrage til et styrket samarbejde mellem danske miljøer på forskellige universiteter og med internationale forskningsmiljøer, samtidig med at både offentlige og private brugere kan omsætte forskningen til innovation.

For at realisere visionen er det følgegruppens opfattelse, at en stigende andel af forskningsbevillingerne inden for fødevarerområdet bør anvendes til forskning, som udføres i offentlig/privat samarbejde og med matchende privat finansiering.

3.5 Nyttiggørelse af viden til erhverv og samfund

De problemstillinger, som fødevarerforskningen bidrager til løsninger på, er komplekse og kan i stadig stigende grad bedst løses ved en tværfaglig holistisk tilgang, som tager hele værdikæden i betragtning frem for en mere snæver disciplintilgang. Der er også behov for et tæt og systematisk samspil mellem forskning, udvikling og demonstration, således at forskningen hurtigst muligt omsættes til konkret innovation, og at de nye forskningsproblemstillinger, som opstår i demonstrationsprojekter, hurtigst muligt inddrages i forskningen.

Hovedparten af de private investeringer i forskning og udvikling inden for fødevarerområdet anvendes til udvikling og demonstration. Inden for primærproduktion er der et stærkt vidensspredningssystem. Det er afgørende, at der findes effektive strukturer, der sikrer hurtig og optimal anvendelse af forskningen i virksomhedernes udvikling og demonstration, herunder særligt i de små og mellemstore virksomheder i fødevarersektoren og i den del af fremstillingssektoren, som er underleverandør til fødevarerhvervet. Her spiller universiteterne, GTS og fælles deltagelse i strategiske forskningsprojekter en vigtig rolle for vidensspredning til især de små og mellemstore virksomheder.

Dansk deltagelse i internationale netværkssamarbejder spiller også en væsentlig rolle for en effektiv og hurtig nyttiggørelse af viden. Den tætte kontakt, som mange ERA-NET og teknologiplatforme har til industri og erhverv, indebærer en mulighed for vidensspredning. Det samme gælder forskeres deltagelse i forskellige rådgivende organer nationalt, i EU og globalt.

Det er følgegruppens opfattelse, at forskerdeltagelsen i de rådgivende organer er vigtig af hensyn til erhvervets eksportpotentialer og andre samfundshensyn såsom sundhed og miljø.

For at realisere visionen om øget videnbaseret innovationskraft i dansk fødevarerhverv er det følgegruppens opfattelse, at andelen af højtuddannede i virksomhederne skal vokse. Det bør også være en ambition, at der er markant dansk deltagelse i et netværk om KIC, hvori fødevarerforskning, -uddannelse og -innovation spiller en central rolle.

3.6 Uddannelse af kandidater

Uddannelse af kandidater og forskere er en af de væsentligste former for vidensspredning.

Det er nødvendigt, at myndigheder og private virksomheder kan få kandidater med kompetencer, der er velegnede til at løse de udfordringer, myndighederne og erhvervet står over for.

Det nødvendiggør en tæt kobling til forskningen, men også en langt højere grad af kompetencer til omstilling og nytænkning, herunder kompetencer til at omsætte forskning til innovation, fx i nye virksomheder.

3.7 Samarbejde i EU om forskning, udvikling og demonstration

Ny viden og teknologiske løsninger bliver en væsentlig konkurrenceparameter for Danmark og Europa.

Dansk fødevareforskning har et godt fagligt udgangspunkt for styrket deltagelse i EU's rammeprogram og udnyttelse af forskningen bl.a. gennem deltagelse i ERA -NET, Joint Technology Initiatives, Joint Programming Initiatives mv.

For at realisere visionen er det følgegruppens opfattelse, at Danmark aktivt skal påvirke udformningen af og deltage i EU's forskellige initiativer inden for formuleringen af fødevareforskningen og i højere grad være med til at sætte dagsordenen herfor.

Et eksempel herpå er realiseringen af det biobaserede samfund. Her er der mulighed for at trække på danske styrker inden for tværfaglig forskning, da fødevareforskningen også dækker nonfood-produktion, fx af biobrændsel og biomaterialer. Realiseringen af det biobaserede samfund kan bl.a. støttes via aktiv deltagelse i ERA-NET, Joint Technology Initiatives og Joint Programming Initiatives og et muligt KIC inden for fødevarer.

Ved at deltage i en lang række ERA-NET, Joint Technology Initiatives, Joint Programming mv. får danske forskere og dansk erhvervsliv allerede mulighed for at indgå i europæisk forskningssamarbejde på de væsentlige områder i visionen og dermed skabe et endnu bedre grundlag for, at forskningen kan bidrage til løsningen af de væsentlige udfordringer.

For at realisere vision er det følgegruppens opfattelse, at Danmark skal deltage med finansiering i de kommende ERA-NET og i Joint Programming-initiativer på fødevarerområdet. DSF har finansiering til deltagelse i pilotopslaget af Joint Programming inden for fødevarerproduktion og klima. Men især efter 2012 er der meget begrænsede muligheder for at finansiere dansk deltagelse i ERA-NET og Joint Programming, fordi DSF's bevillinger falder, og fordi rådets bevilling til deltagelse i internationale programmer af strategisk betydning ophører med udgangen af 2012.

Det er også en del af visionen, at dansk fødevareforskning involverer sig kraftigt i internationalt samarbejde, og i den sammenhæng er det en væsentlig målsætning, at den danske andel af EU's 8. og 9. rammeprogram mindst kommer på niveau med 6. rammeprogram (6 %).

3.8 Øget internationalt forskningssamarbejde ud over EU

Det er i høj grad den globale udvikling, der stiller dansk fødevareforskning og fødevarerhverv over for udfordringer og muligheder. Konkurrenceanen er stor hos mange konkurrentlande med et lavere omkostningsniveau end det danske. Den stigende internationale samhandel og organisering åbner nogle muligheder, og samtidig kan det være attraktivt for danske virksomheder at flytte forskning og produktion til andre lande, og fødevarerhvervet udfordres løbende af udenlandske konkurrenter på danske og internationale markeder.

For at realisere visionen er det følgegruppens opfattelse, at dansk fødevareforskning skal udnytte mulighederne for at styrke dansk forskning gennem samarbejde med førende forskningsmiljøer i de

lande, hvor der særligt forventes vækst, fx BRIK-landene. Samarbejdet kan bl.a. ske ved mobilitet, ved fælles opslag af fælles bevillinger eller ved opslag af bevillinger målrettet samarbejde med forskere i de pågældende lande. Det er følgegruppens vurdering, at 20 % af bevillingerne fra forskningsråd bør anvendes til fælles forskningssamarbejde med internationalt samarbejde, når det er til gavn for dansk forskning. Samarbejdet skal have potentiale til både at styrke forskningen og til at udvikle den danske videnbase og udbygge dansk fødevarerhvervs position på det globale marked, herunder til at eksportere viden og teknologi.

3.9 Forskningsbaseret myndighedsbetjening

Fødevarerhvervet er afhængig af hensigtsmæssig videnbaseret regulering nationalt såvel som i EU og globalt. Den forskningsbaserede myndighedsbetjening spiller her en central rolle, idet fødevarerområdet er omfattet af mange internationale og nationale reguleringer og guidelines inden for fx fødevarer sikkerhed og miljøpåvirkning.

Den forskningsbaserede myndighedsbetjening og tiltroen til beredskabet er af afgørende betydning for den danske fødevarer eksport. Beredskabet sikrer fortsat tillid til den danske husdyrsundhedsstatus og fødevarer sikkerhed på verdensmarkederne. Myndighedsbetjening sikrer videngrundlaget herfor og dermed også en høj grad af indflydelse i internationale fora.

Hertil kommer, at en effektiv og vækstorienteret forvaltning fremmer sektorens vækst, fx gennem højt dokumentationsniveau for fødevarer sikkerhed, en hurtig og effektiv ageren i forhold til mistanker om sygdomsudbrud, transparente dokumentationssystemer osv.

Den forskningsbaserede myndighedsbetjening har således betydning for myndigheder og virksomheder og dermed for samfundet.

Bevillingerne til forskningsbaseret myndighedsbetjening underkastes en årlig besparelse på to %, svarende til hovedparten af statens øvrige budgetposter på nær forskning. Bevillingerne til forskningsbaseret myndighedsbetjening reduceres dermed med 14 % i perioden 2008-2014. Følgegruppen har i den forbindelse fundet anledning til at påpege risikoen for, at kvaliteten af forskningsbaseret myndighedsbetjening og dermed grundlaget for erhvervets internationale konkurrenceposition påvirkes negativt.

For at realisere visionen er det følgegruppens opfattelse, at der skal sikres stor transparens og åben dialog om udmøntningen af bevillingen til den forskningsbaserede myndighedsbetjening. Herved tydeliggøres muligheder og synergier inden for øvrig forskning, erhvervssamarbejde og undervisning. Der skal være en løbende dialog mellem Fødevarerministeriet og relevante brugere herom, herunder indkaldelse af forslag i forbindelse med den årlige rulning af aftalerne.

4 Plan for fødevareforskning, -udviklingen og -demonstration: Handlingsplan for bedre koordination i det fødevareorienterede bevillingssystem

Samlet set har dansk fødevareforskning hidtil klaret sig godt, og den offentlige forskning har generelt høj kvalitet. På visse områder er dansk fødevareforskning på verdenstoppen. Fødevareforskningen står dog også, som det fremgår af SWOT-analysen, over for en række overordnede udfordringer, som i høj grad er præget af, at fødevareerhvervet har en meget stor eksport og dermed stor afhængighed af globale udviklingstendenser.

Fødevareerhvervet er af stor økonomisk og beskæftigelsesmæssig betydning samt konkurrencedygtigt, men udfordres kraftigt på det globale marked.

De globale udviklingstendenser peger på, at stigende efterspørgsel efter fødevarer og foder, stigende priser og forbrugernes ønsker om let adgang til sunde og velsmagende kvalitetsfødevarer samt fødevarer med særlige egenskaber vil være nogle af de parametre, der får betydning fremover. Efterspørgsel efter nye teknologiske løsninger på de udfordringer, miljø- og naturhensyn giver, og dermed evnen til samarbejde med andre erhvervssektorer vil også få betydning fremover.

SWOT-analysen har ledt frem til anbefaling af en række nye initiativer og af fortsættelse af igangværende initiativer. Forslagene til nye initiativer er samlet her:

1. Anbefaling

GUDP, EUDP og HTF skal indgå i dialog med deltagere i SPIR-platformene og lignende initiativer om mulighederne for videreudvikling af aktiviteterne med henblik på at opnå nødvendig kritisk masse og tidshorisont i dette tiltag ved på lige fod med andre at søge støtte hos råd og fonde.

2. Anbefaling

Det anbefales, at der vedvarende er fokus på opfølgingsaktiviteter i fx DSF, EUDP og GUDP med henblik på at sikre systematiske drøftelser om, hvordan forskningsaktiviteterne kan omsættes til innovation, udvikling og produktion.

3. Anbefaling

For at styrke anvendelsen af forskningsresultaterne i undervisningen anbefales det, at forskningsrådene i deres projektopfølgning også har fokus på, at forskningsresultaterne anvendes i undervisningen, herunder til udvikling af eksisterende uddannelser eller til udvikling af nye uddannelser.

4. Anbefaling

I de kommende år skal der ske en yderligere professionalisering af de danske netværk med henblik på, at de kan spille en mere afgørende rolle for både strategiudvikling, projektetablering og for internationalt samarbejde.

5. Anbefaling

For at styrke udviklingen i fødevareproduktionen i Danmark og fødevareerhvervets globale position har den danske regering anbefalet, at Danmark i forbindelse med de kommende reformforhandlinger arbejder for at styrke adgangen til at finansiere innovation og udvikling via EU's fælles landbrugspolitik.

6. Anbefaling

Det anbefales, at forskningsrådene inden for de bevillingsmæssige rammer fremadrettet får økonomisk fleksibilitet til at prioritere deltagelse i forberedelsen og finansiering af Joint Programming Initiatives.

7. Anbefaling

Det anbefales, at det samarbejde, der er igangsat mellem videninstitutioner, erhvervsorganisationer og LMC (levnedsmiddelcentret) inden for rammen af Foodbest om forberedelse af dansk deltagelse i en forventet ansøgning om KIC-Food bakkes op af ministerierne, således at arbejdet kan danne grundlag for danske deltagere i en egentlig ansøgning på et senere tidspunkt.

8. Anbefaling

Det anbefales, at Fødevarerministeriet indkalder forslag hos relevante interessenter i forbindelse med den årlige rulning af aftalerne mellem Fødevarerministeriet og universiteter med henblik på rådgivning om det faglige strategiske grundlag for prioritering af bevillingerne til forskningsbaseret myndighedsbetjening.

9. Anbefaling

Det anbefales, at universiteterne udbygger samarbejdet omkring rekruttering til uddannelserne, og at universiteterne samarbejder omkring udvikling af bachelor- og kandidatuddannelser til det biobaserede samfund og specialiseringer og stærke specialiseringsprofiler på de enkelte universiteter. Desuden anbefales universiteter og erhverv (offentligt og privat) at øge samarbejdet omkring praktik, studenterprojekter, specialer mv.

10. Anbefaling

Det anbefales, at universiteterne i deres strategiovervejelser tager stilling til, hvor de ønsker at specialisere sig og arbejdsdele med andre universiteter, og hvor de finder, at det er hensigtsmæssigt at gå ind i direkte konkurrence med andre universiteter.

Ministerierne og følgegruppen mødes medio 2012 for at gøre status på realiseringen af anbefalingerne.

4.1 Koordination mellem offentlige råd og fonde

Den offentlige forskning, udvikling og demonstration bliver støttet fra flere forskellige kilder. Det er væsentligt, at der er sammenhæng i denne støtte, og at der er gennemsækelighed for både forskere, erhverv og forbrugere, således at effekten samlet set kan optimeres. Der er generel enighed om, at koordination både er et spørgsmål om praktik – altså at samarbejde omkring procesforløb, omkring tidspunkter for opslag, om fælles kommunikation osv. – og et spørgsmål om mindset – altså om at have indsigt i og forståelse for motiver, rationaler og visioner for aktiviteter og initiativer.

Derfor handler koordination både om at etablere samarbejde omkring regler og krav, om at gennemføre samarbejdsprojekter og om at mødes og udveksle viden, erfaringer og hensigter. Koordination mellem fx to råd må derfor både medføre samarbejde på sekretariatsniveau og på fagligt og strategisk niveau.

Koordination mellem GUDP og DSF

Med loven om Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP) er der som udgangspunkt kommet en klar arbejdsdeling mellem Det Strategiske Forskningsråd (DSF) og GUDP, idet GUDP forventes at bygge videre på forskningsresultater, der kan være frembragt på grundlag af finansiering fra universiteterne, DSF eller andre.

Koordinering på strategisk niveau

For både at sikre en klare arbejdsdeling mellem GUDP og DSF og sikre muligheden for at skabe en "bevillingskæde" – fra forskning til demonstration, er koordinering mellem ordningerne vigtig. Der afholdes normalt 1-2 møder om året mellem repræsentanter for DSF og GUDP med henblik på blandt andet gensidig orientering om respektive initiativer og drøftelse af samarbejde og synergier mv.

Fra GUDP er det normalt bestyrelsesformanden, der deltager. Fra DSF er det ligeledes normalt bestyrelsesformanden og en af formændene fra de relevante programkomiteer, der deltager. Denne mødefrekvens fastholdes.

Koordinering af kvalitetsvurdering

Det fremgår af loven om forskningsrådgivning, at DSF skal godkende uddelingsproceduren og foretage en forskningsfaglig vurdering af indkomne ansøgninger inden uddeling af statslige forskningsbevillinger, der ikke er basisbevillinger knyttet til en bestemt institution eller bevillinger til forskningsbaseret myndighedsbetjening. På baggrund af denne vurdering fordeles de enkelte råd og ministre midler blandt de ansøgere, som DSF har fundet støtteværdige. Den forskningsfaglige vurdering i DSF foretages af den eller de relevante programkomiteer. DSF betjenes af ét sekretariat. Der er derfor en tæt koordinering mellem de personer, der betjener rådets forskellige programkomiteer, herunder Programkomiteen for Sundhed, Fødevarer og Velfærd og Programkomiteen for Bæredygtig Energi og Miljø. Der formidles løbende information af tværgående karakter til programkomiteerne. I forhold til den forskningsfaglige vurdering af ansøgninger fra fx GUDP og EUDP (Energiteknologisk Udviklings- og Demonstrationsprogram) aftales der som hidtil indbyrdes i DSF en fordeling af de konkrete ansøgninger til den programkomite, der dækker området bedst, eller eventuelt en vurdering i flere programkomiteer. Denne koordinering fastholdes.

Koordinering mellem sekretariaterne

Der afholdes jævnligt koordineringsmøder mellem sekretariaterne for DSF og GUDP. Det er fx i forhold til tilrettelæggelse af møder og ansøgningsfrister. På energiområdet er der et samarbejde om en fælles årlig publikation. Samarbejdet foregår mellem de forskellige ordninger, der støtter energiforsknings- og udviklings/demonstrationsområdet. Samarbejdet mellem sekretariaterne fastholdes.

Koordinering mellem DSF og RTI

I 2010 igangsatte DSF og Rådet for Teknologi og Innovation (RTI) et fælles udbud af Strategic Platforms for Innovation and Research (SPIR) inden for fødevarer. Formålet var i højere grad at involvere erhvervslivet i planlægningen og udførelsen af forskning og innovation og med mulighed for løbende at inddrage fx små og mellemstore virksomheder i dele af aktiviteterne. Det forventes, at det samarbejde om forskning og innovation mellem forskere, erhverv og forbrugere, som igangsættes i SPIR-samarbejdet, kan resultere i en udbygning af samarbejdet mellem deltagerne, som rækker ud over SPIR-plattformen. Det kan fx være et samarbejde om fælles ansøgninger til råd og fonde, fx RTI, GUDP, EUDP, HTF (Højteknologifonden) og Fornyelsesfonden, om nye projekter i forlængelse af SPIR-samarbejdet. Såfremt disse ansøgninger imødekommes i den almindelige konkurrence med øvrige ansøgninger, kan videreudvikling af aktiviteterne bidrage til opnåelse af den nødvendige kritiske masse og tidshorizont i dette tiltag. I DSF's "visionspapir" omkring SPIR-modellen (som bl.a. er baseret på udenlandske erfaringer) peger rådet på en bevillingsperiode på 7-10 år med et årligt budget på 150-200 mio. kr. pr. platform inkl. medfinansiering. Til sammenligning kan nævnes, at InSPIRe-plattformen (SPIR-bevillingen til fødevarerområdet) har et samlet budget på 125 mio. kr. fordelt over fem år. InSPIRe er desuden et godt eksempel på et tværgående samarbejde mellem universiteter og godkendte teknologiske service institutter (GTS). InSPIRe har på starttidspunktet deltagelse fra fem universiteter, fem GTS-institutter og 16 virksomheder.

Der er generelt enighed om, at SPIR er en meget spændende udvikling i forskningspolitikken, og det er væsentligt med en fælles forståelse af mulighederne i denne type samarbejder, hvor aktørerne er de bærende kræfter. Aktiviteterne i GUDP, EUDP og HTF bør ses som en forlængelse og udbygning af aktiviteterne i SPIR.

Anbefaling

GUDP, EUDP og HTF skal indgå i en dialog med deltagere i SPIR-plattformene og lignende initiativer om mulighederne for videreudvikling af aktiviteterne med henblik på at opnå nødvendig kritisk masse og tidshorisont i dette tiltag ved på lige fod med andre at søge støtte i disse råd og fonde.

Koordinering mellem GUDP, EUDP, DSF og andre offentlige råd og fonde

Den enkelte forsker er ikke altid tilstrækkeligt tidligt opmærksom på den mulige anvendelse af resultaterne af den igangværende forskning og innovation. Nogle gange bliver disse overvejelser først igangsat, når forsknings- eller innovationsaktiviteterne er afsluttede.

Da tid er en væsentlig faktor i den globale konkurrence, anbefales det, at offentlige fonde og råd, der støtter forskning, udvikling og demonstration, gennemfører en systematisk ”midtvejsdrøftelse” med bevillingsmodtageren om de fremtidige anvendelsesmuligheder af resultaterne. I disse drøftelser bør det indgå, om der fx vil være perspektiv i at anvende forskningsresultaterne til nye demonstrationsprojekter med et mere forretningsmæssigt sigte, eller om et innovationsprojekt fx har mødt udfordringer, som nødvendiggør ny forskning, før resultaterne kan anvendes. Som en del af disse drøftelser skal bevillingsmodtagerne have vejledning om mulighederne for offentlig støtte til udvikling af resultaterne. Dette kan også være relevant for de aktiviteter, der støttes af produktions- og promilleafgiftsfondene.

Anbefaling

Det anbefales, at der vedvarende er fokus på opfølgningsaktiviteter i fx DSF, EUDP og GUDP med henblik på at sikre systematiske drøftelser om, hvordan forskningsaktiviteterne kan omsættes til innovation, udvikling og produktion.

Til inspiration har GUDP med sin Strategi 2011-13 indført en praksis, hvorefter alle igangværende projekter, herunder også projekter med betydeligt forskningsindhold, skal udforme forretningsplaner. Forretningsplanerne skal revideres i forbindelse med den årlige statusrapportering, således at der langsomt sker en modning af det kommercielle fokus. GUDP har derudover etableret en praksis, hvorefter der er en tættere dialog med de enkelte projekter, netop med det formål at bidrage til realisering af de forventede effekter.

Til inspiration har DSF en praksis med systematisk opfølgning, hvor der årligt rapporteres om status og i projektperioden afholdes møder med bevillingshaver, hvor fremdriften af projektet drøftes.

4.2 Koordinering mellem universiteter og offentlige råd og fonde

Den nye viden, som skabes i de forskningsaktiviteter, der støttes af offentlige råd og fonde, spredes umiddelbart til de deltagende parter. Den kan fx være til anvendelse i private virksomheder, den offentlige forskning, myndighedsbetjening og uddannelse. Da nyuddannede kandidater er en meget vigtig kilde til ny viden, både i det offentlige og private, kan der være behov for at have fokus på, at forskningsresultaterne omsættes bedst muligt i undervisningen.

Anbefaling

For at styrke anvendelsen af forskningsresultaterne i undervisningen anbefales det, at forskningsrådene i deres projektopfølgning også har fokus på, at forskningsresultaterne anvendes i undervisningen, herunder til udvikling af eksisterende uddannelser eller til udvikling af nye uddannelser.

4.3 Innovation og netværk mellem offentlige og private parter

Innovationsnetværk

Koordineringen mellem forskere, erhverv, forbrugere og myndigheder kan også foregå i regi af forskellige netværk. RTI medfinansierer innovationsnetværket FoodNetwork, bestående af videninstitutioner på området. FoodNetwork har til formål at skabe vækst og udvikling gennem dannelse af netværk, projekter og aktiviteter på tværs af erhvervs-, forsknings- og uddannelsesinstitutioner samt gennem offentligt og privat samspil. Hertil kommer, at innovationsnetværket skal virke som den samlende og koordinerende enhed, der skaber overblik og synlighed omkring relevante samarbejdspartnere for alle aktører i sektoren. FoodNetwork skal endvidere understøtte og facilitere eksisterende og spirende delklynger over hele landet og være med til at skabe relationer mellem danske og udenlandske aktører på området. GUDP støtter gennem instrumentet udviklingsnetværk/-partnerskaber fokuseret netværksdannelse, som kan samle virksomheder, videninstitutioner, myndigheder og forbrugere på tematisk afgrænsede områder. Netværkene bidrager til at afdække udfordringer for udvikling og vækst samt at etablere fælles strategier for samme. Netværkene fungerer sammen med andre relevante parter endvidere som strategiske dialogpartnere for GUDP om udvikling på området.

Anbefaling

I de kommende år skal der ske en yderligere professionalisering af de danske netværk med henblik på, at de kan spille en mere afgørende rolle for både strategiudvikling, projektetablering og for internationalt samarbejde.

Godkendt Teknologisk Service

RTI har iværksat flere tiltag til at styrke videnspredningen og samarbejdet mellem videninstitutioner og erhvervsliv inden for jordbrugs- og fødevarerområdet. Der er ni Godkendte Teknologiske Serviceinstitutioner (GTS-institutioner), hvoraf især tre er relevante for fødevarerhvervet. Institutionerne har treårige resultatkontrakter med RTI og modtager medfinansiering til opbygning af nye forsknings- og udviklingskompetencer, international videnhjemtagning og udvikling af nye og teknologiske serviceydelser, der kan understøtte innovation i dansk erhvervsliv. Dette arbejde fortsættes.

Dansk Landbrugsrådgivning

Dansk Landbrugsrådgivning (DLBR), som består af 31 rådgivningsvirksomheder, og Videncentret for Landbrug med i alt 3.500 ansatte er afgørende for en hurtig og effektiv spredning af videnskabelig viden samt formidling af resultater inden for det primære jordbrug. Rådgivningsvirksomhederne leverer faglig viden og knowhow direkte til landmænd og gartnere, mens Videncentret for Landbrug fungerer som fælles viden- og innovationscenter og har en tæt dialog med universiteterne og øvrige videninstitutioner. Dette arbejde fortsættes.

4.4 Koordinering af internationalt samarbejde

Koordinering mellem VTU og FVM af EU-samarbejde

Med ikrafttrædelsen af GUDP-loven har Fødevarerministeriet (FVM) ikke længere en egentlig forskningsbevilling, og forskningsaktiviteter støttes kun, når de er en nødvendig forudsætning for demonstration og udvikling. Dette resulterer i begrænsede muligheder for FVM til at indgå i ERA-

NET og andre EU-samarbejdsinitiativer på forskningsområdet. Denne opgave er derfor som konsekvens heraf overført til Videnskabsministeriet (VTU).

Det er FVM, der officielt repræsenterer Danmark i SCAR (Standing Committee on Agriculture Research). For at sikre koordinering deltager VTU også i SCAR-arbejdet. VTU repræsenterer Danmark i KBBE-Net (Knowledge Based Bio-economy) såvel som i Collaborative Working Groups (CWG'er) på fødevarerområdet.

Engagementet i en række ERA-NET er ligeledes overført til VTU. DSF's bestyrelse har i forlængelse heraf besluttet at prioritere forberedelserne af eventuel dansk deltagelse i bl.a. SUSFOOD (Sustainable food production), ERASynBio (European coordination of research in Synthetic Biology) og ANIHVA (Coordination of European Research on Animal Health and Welfare, fortsættelse af EMIDA). Kommissionen har netop besluttet at finansiere igangsættelse af alle de nævnte ERA-NET. På grund af politiske aftaler om økologiindsatsen, herunder aftalen om øremærkning af midler til økologiforskning, har FVM fortsat ansvar for ERA-Nettet CORE Organic II, som koordineres af ICROFS (Internationalt Center for Forskning i Økologisk Jordbrug og Fødevarer-systemer). Derudover har FVM ansvaret for RURAGRI (Facing sustainability: new relationships between rural areas and agriculture in Europe).

I Videnskabsministeriets arbejde for at styrke dansk deltagelse i EU-samarbejde om forskning og innovation indgår også Joint Technology Initiatives.

Det vil fortsat være løbende koordinering både mellem sekretariatene for GUDP og DSF og mellem direktionerne i FødevarerErhverv og Forsknings- og Innovationsstyrelsen (FI).

Eurocenter

FI har valgt at sætte særligt fokus på syv tematiske programmer i EU's 7. rammeprogram. Fødevarerprogrammet er et af disse. Forsknings- og Innovationsstyrelsen deltager aktivt i de af Europa-Kommissionen nedsatte programkomiteer, hvor det bl.a. fastsættes, hvilke forskningsemner der indkaldes forskningsforslag til. For at sikre at de danske styrkepositioner bliver bedst muligt repræsenteret i de udbudte forskningsemner, har Forsknings- og Innovationsstyrelsen nedsat såkaldte referencegrupper. I referencegruppen for programmet for fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi sidder repræsentanter for fødevarerforskningsinstitutioner, ministerier og virksomheder, som FI er i løbende dialog med, og som bistår med at formulere de danske indspil til forskningsemner.

Herudover afholder FI informationsmøder i forbindelse med Europa-Kommissionens indkaldelser efter projektforslag, ligesom styrelsen tilbyder individuelle vejledningsmøder med ansøgere. Forsknings- og Innovationsstyrelsen afholder tillige hvert år en række kurser om reglerne for deltagelsen i rammeprogramprojekter, ansøgningsteknik, kontraktforhandling mv. Endelig udarbejder styrelsen løbende statistikker og analyser om den danske deltagelse i bl.a. fødevarerprogrammet i EU's 7. rammeprogram. Denne prioritering af fødevarerområdet fortsættes.

Fra dansk side er der udarbejdet et positionspapir som led i forberedelsen af det danske EU-formandskab i 2012. Et af forslagene i positionspapiret er, at det kommende rammeprogram skal indeholde et stærkt strategisk program med primær fokus på et begrænset antal store samfundsmæssige udfordringer. Som eksempler er nævnt forbedring af Europas konkurrenceevne, mindske af afhængigheden af fossile brændstoffer og sikring af tilstrækkelige sunde fødevarer i Europa og verden. Dette arbejde indgår som en del af forberedelsen af det danske EU-formandskab.

Omlægning af EU-støtte til fordel for udvikling og demonstration

Fra dansk side har man også tidligere rejst problemstilling om behovet for omlægning af EU's landbrugsstøtte, således at vægten i højere grad kommer på det fremadrettede.

Tendensen i de seneste reformer og markedsorienteringen af den fælles landbrugspolitik og Europa 2020-strategien giver mulighed for at tænke fremad, også i landbrugs- og fødevarersektoren. Europa 2020-strategiens mål bør være en del af den fremtidige fælles landbrugspolitik. Den europæiske landbrugs- og fødevarersektors evne til at overleve i fremtiden er således tæt knyttet til sektorens evne til at være innovativ og aktivt bruge sin faglighed snarere end at basere sig på klassiske støttemekanismer.

En måde at nytænke den fælles landbrugspolitik på er at skabe en mere målrettet og moderne søjle I og søjle II i perioden 2014-2020. Den nye ordning for direkte betalinger kan bestå af en grundlæggende præmie til rådighed for alle landbrugere – på regionalt niveau. En anden del af søjle I kan udbetales til landbrugerne som en top up for at levere offentlige goder. Den nye ordning bør være enkel at administrere. Søjle II kan have et stærkere fokus på projekter, der baseres på innovation og udvikling i landdistrikterne ved hjælp af understøttende rammebetingelser (fx uddannelsesprogrammer, ny teknologi mv.). Dette er for at sikre Grøn Vækst i overensstemmelse med Europa 2020-strategien.

Anbefaling

For at styrke udviklingen i fødevarerproduktionen i Danmark og fødevarerhvervets globale position har den danske regering anbefalet, at Danmark i forbindelse med de kommende reformforhandlinger vil arbejde for at styrke adgangen til at finansiere innovation og udvikling via EU's fælles landbrugspolitik.

Forskningsrådenes deltagelse i EU-samarbejdet Joint Programming

Dansk deltagelse i arbejdet i de forskellige Joint Programming-initiativer ligger fortsat i VTU. Inden for områder med relation til fødevarerforskning har DSF besluttet at deltage i forberedelsen af følgende tre Joint Programming-initiativer: 1. Agriculture, Food Security and Climate Change (FACCE), 2. Healthy Diet for a Healthy Life og 3. Healthy and Productive Seas and Oceans (sidstnævnte er endnu ikke godkendt af Rådet). DSF har på nuværende tidspunkt besluttet at deltage i et pilotopslag inden for FACCE. Dette opslag forventes offentliggjort ultimo 2011. Spørgsmålet om, i hvilket omfang DSF kan deltage i kommende opslag, afhænger af rådets finanslovsbevillinger de kommende år.

Deltagelsen skal fortsat foregå i en tæt koordinering med danske forskere og myndigheder og med en løbende dialog med erhverv og forbrugere.

Anbefaling

Det anbefales, at forskningsrådene inden for de bevillingsmæssige rammer fremadrettet får økonomisk fleksibilitet til at prioritere deltagelse i forberedelsen og finansiering af Joint Programming Initiatives.

Koordinering mellem videninstitutioner og erhverv om KIC-Food

Der er en forventning om, at EIT (European Institute of Innovation and Technology) inden for nogle få år vil udbyde et KIC-Food (Knowledge & Innovation Community). Der er dansk deltagelse i Foodbest, som er støttet af regionalfondsmidler sammen med bl.a. Frankrig, Holland og Sverige. Storbritannien og Italien ventes også at tilslutte sig samarbejdet. Foodbest arbejder bl.a. for, at der kommer et udbud

af en KIC inden for fødevarer. Det vil være af væsentlig betydning for dansk fødevarerforskning at deltage i et kommende KIC.

Forudsætningen for, at dansk forskning kan få en central position i et sådant samarbejde, er et velfungerende samarbejde mellem universiteterne og erhvervslivet. Der er i 2011 afsat 30 mio. kr. til medfinansiering, hvis danske universiteter skulle få mulighed for at deltage i European Institute of Innovation and Technology (EIT) som en førende institution i Knowledge and Innovation Communities (KIC), jf. Aftale om fordeling af globaliseringsreserven til forskning og udvikling 2010-2012.

Anbefaling

Det anbefales, at det samarbejde, der er igangsat mellem videninstitutioner, erhvervsorganisationer og LMC inden for rammen af Foodbest om forberedelse af dansk deltagelse i en forventet ansøgning om KIC-Food bakkes op af ministerierne, således at arbejdet kan danne grundlag for danske deltagere i en egentlig ansøgning på et senere tidspunkt.

4.5 Dialog mellem universiteter, myndigheder, erhverv og forbrugere via aftaler om forskningsbaseret myndighedsbetjening

Den strategiske styring af aftaler om forskningsbaseret myndighedsbetjening kan styrkes ved at indføre en tættere dialog med alle parter relevante for Fødevarerministeriets mission.

Fødevarerministeriets aftaler om forskningsbaseret myndighedsbetjening understøtter hele ministeriets mission, som er at skabe rammerne for:

- Et udviklings- og vækstorienteret erhverv
- En ansvarlig forvaltning af naturressourcer
- Fødevarer sikkerhed, forbrugernes valgmuligheder og sunde kostvaner.

Dialog om styrkelse af og koordinering mellem forskningsmæssige fyrtårne, sikring af kritisk masse og andre væsentlige forhold såsom internationalt udsyn kan indgå. Større transparens og åben dialog kan tydeliggøre muligheder for synergier inden for forskning, erhvervssamarbejde og undervisning.

Fødevarerministeriets prioritering af bevillingen skal afspejle faglige behov til indhold og kvalitet. Derfor skal prioritering af bevillingen til myndighedsbetjening udmøntes på baggrund af en løbende dialog mellem Fødevarerministeriet og brugerne, og der skal fra brugernes side være tilfredshed med denne dialog.

Eventuelle ændringer følger de fælles retningslinjer for konkurrenceudsættelse af forskningsbaseret myndighedsbetjening.

Anbefaling

Det anbefales, at Fødevarerministeriet indkalder forslag hos relevante interessenter i forbindelse med den årlige rulning af aftalerne mellem Fødevarerministeriet og universiteter med henblik på rådgivning om det faglige strategiske grundlag for prioritering af bevillingerne til forskningsbaseret myndighedsbetjening.

4.6 Samarbejde om uddannelser og forskning

Samarbejde om uddannelse

Anbefaling

Det anbefales, at universiteterne udbygger samarbejdet omkring rekruttering til uddannelserne, og at universiteterne samarbejder omkring udvikling af bachelor- og kandidatuddannelser til det biobaserede samfund og specialiseringer og stærke specialiseringsprofiler på de enkelte universiteter. Desuden anbefales universiteter og erhverv (offentligt og privat) at øge samarbejdet omkring praktik, studenterprojekter, specialer mv.

Universiteternes overvejelser om prioritering af forskningsindsatsen

Universiteterne har på nogle områder forskningsaktiviteter inden for beslægtede områder, mens der kan være andre områder, der ikke dækkes af danske universiteter. Universiteterne kan vælge en strategi, hvor de specialiserer sig eller en strategi, hvor man konkurrerer med andre universiteter. Begge dele kan være berettiget. Den indbyrdes konkurrence kan i visse tilfælde være fremmende for forskning og innovation, men kan i andre tilfælde have negative effekter i form af manglende kritisk masse.

Anbefaling

Det anbefales, at universiteterne i deres strategiovervejelser tager stilling til, hvor man ønsker at specialisere sig og arbejdsdele med andre universiteter, og hvor de finder, at det er hensigtsmæssigt at gå ind i direkte konkurrence med andre universiteter.

Samarbejde i forskningsrådsbevillinger

En analyse af bevillingerne fra DSF i 2009 viste, at der er et udbredt samarbejde i de aktiviteter, rådet støtter. Konkurrencen tilskynder forskerne til at gå sammen om en ansøgning for at øge muligheden for at få en bevilling. I 2009 var der i et gennemsnitligt projekt finansieret af DSF ca. fire deltagere fra forskningsinstitutioner, som i denne sammenhæng omfatter både universiteter og forskellige institutter på samme universitet, to deltagere fra private virksomheder og to deltagere fra udenlandske forskningsinstitutioner eller virksomheder. Der var i gennemsnit deltagere fra to forskellige universiteter.

Det støttes, at forskningsrådene fremmer dette samarbejde.